Suomen Työterveyshoitajaliitto ry

Mikonkatu 8 A

00100 HELSINKI 3.3.2021

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Suomen Työterveyshoitajaliiton asiantuntijalausunto HE 259/2020 vp Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

1. Työterveyshuoltolain tavoitteet

Työterveyshuollon tavoitteena on työnantajan, työntekijän ja työterveyshuollon yhteistoimin edistää

- työntekijöiden terveyttä sekä työ- ja toimintakykyä työuran eri vaiheissa
- työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisyä
- työn ja työympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta
- työyhteisön toimintaa

Työterveyshuollon palvelut työntekijöilleen järjestävä työnantaja on vastuussa työterveyshuollon toiminnan lainmukaisesta ja tarveperusteisesta järjestämisestä sekä riittävän moniammatillisen yhteistyön toteutumisesta työterveyshuoltoa järjestettäessä. Sosiaali- ja terveysministeriö, aluehallintovirastot ja työsuojeluviranomaiset valvovat työterveyshuollon lainsäädännön toimeenpanoa ja työpaikkojen työturvallisuus – ja työterveyshuolto toimintaa.

2. Laki työterveyshuollon ammattihenkilöistä ja asiantuntijoista

Työterveyshuollossa toimivalla laillistetulla terveydenhoitajalla on oltava terveydenhoitajan pätevyys ja lisäksi vähintään viidentoista opintopisteen laajuinen työterveyshuollon koulutus kahden vuoden kuluessa siitä, kun hän siirtyy työterveyshuollon tehtäviin. Työterveyshuollon pätevyyden kattavuus on toteutunut maassamme hyvin.

Työterveyshuollon asiantuntijana nykyisen lainsäädännön mukaan voivat toimia henkilöt, joilla on:

1. laillistetun fysioterapeutin pätevyyden lisäksi vähintään viidentoista opintopisteen laajuinen työterveyshuollon koulutus kahden vuoden kuluessa siitä, kun hän aloittaa asiantuntijatoiminnan;
2. laillistetun psykologin pätevyyden lisäksi vähintään viidentoista opintopisteen laajuinen työterveyshuollon koulutuskahden vuoden kuluessa siitä, kun hän aloittaa asiantuntijatoiminnan; tai

3. työhygienian, sosiaalialan, ergonomian, teknisen, maatalouden, työnäkemisen, ravitsemuksen, puheterapian, tai liikunnan alan soveltuva korkeakoulu-, tai muun vastaavan alan aikaisemman ammatillisen tutkinnon lisäksi vähintään kahden opintopisteen laajuinen työterveyshuollon koulutus.

4. Työterveyshuollon kattavuus Suomessa

Suomessa on edelleen puute työterveyshuollon kattavuudessa, vaikka työterveyshuoltolaki 1383/2001 säätää työterveyshuollon järjestämisen pakolliseksi kaikille työnantajille. Edelleenkään noin 8 % työantajista ei järjestä työterveyshuoltoa työntekijöilleen ja työelämän ulkopuolella olevien työikäisten terveydenhuollon toimivuudessa on paljon haasteita. **Suomen Työterveyshoitajaliiton mielestä työterveyshuollon lakimuutosten tulisi tukea lainmukaisen työterveyshuollon toteuttamista kaikilla suomalaisilla työpaikoilla.** Suomalaisten palkansaajien näkökulmasta tulkitsemme asiaa kansalaisen perusoikeuteen rinnastettavana asiana ja on mielestämme tuomittavaa, jopa rangaistavaa teettää työtä Suomessa, mikäli työsuojelusta ja työterveyshuollosta ei työntekijöiden osalta huolehdita asianmukaisesti.

5. Lausunto työterveyshuoltolain 3 § muuttamisesta HE 259/2020

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työterveyshuoltolakia. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu vuosille 2020–2022 kuntoutuksen kehittäminen kuntoutuksen uudistamiskomitean työn pohjalta. Ehdotetulla lailla toteutettaisiin kuntoutuskomitean ehdotus työterveyshuollon **ammattihenkilön määritelmän** muuttamisesta. Työterveyshuoltolakia esitetään muutettavaksi siten, että työterveyshuollon toteuttamiseen vaadittavan koulutuksen suorittaneista fysioterapeuteista tulisi työterveyshuollon ammattihenkilöitä, kun nämä nykyisin ovat työterveyshuollon asiantuntijoita. Esityksen tavoitteena on **parantaa edellytyksiä moniammatilliseen yhteistyöhön työterveyshuollossa**. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022.

Esitys perustuu Kuntoutuskomitean loppuraporttiin vuodelta 2017 (STM 2017:41), jossa annettiin kaikkiaan 55 ehdotusta kuntoutuksen kehittämiseen Suomessa. Kuntoutuskomitean ehdotuksella, jossa työfysioterapeutit muutettaisiin lakimuutoksella työterveyshuollon ammattihenkilöiksi, on ollut **tarkoitus vahvistaa kuntoutusprosessin eri vaiheissa fysioterapeutin** roolia ja mahdollisuutta **toimia *itsenäisesti* työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnissa** sekä **hoidon ja kuntoutuksen seurannassa ja arvioinnissa.** Sekä työterveyshuoltolain että hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta annetun asetuksen (708/2013) tavoitteena on työterveyshuollon **asiakaslähtöinen, moniammatillinen** ja **monitieteinen toimintatapa**.

Raportissa (STM 2017:41) on todettu, että nykyinen käytäntö ei tue riittävästi työntekijän työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnin ja monialaisen palvelusuunnitelman oikea-aikaista ja tehokasta toteuttamista. Komitean esitys on Suomen Työterveyshoitajaliiton näkemyksen mukaan jopa hienoisessa ristiriidassa Hyvä työterveyshuoltokäytäntö – asetuksen (1484/2001) kanssa, jossa korostetaan työterveyshuollon moniammatillista yhteistyötä. **Asetuksen tavoitteena ei ole minkään ammattiryhmän itsenäinen toiminta, vaan moniammatillinen yhteistyö asiakkaan työkyvyn sekä työterveyshuollon tarpeiden arvioinnissa ja hoidon seurannassa.**

Esitystä perustellaan muuan muassa sillä, että kun eri alojen asiantuntemusta hyödynnettäisiin tehokkaasti työterveyshuollossa, suunnitelmat ja toimenpiteet olisivat kattavia, järkevästi kohdennettuja, havaittaisiin ongelmat varhaisessa vaiheessa. Esitys työfysioterapeutin muuttamisesta työterveyshuollon ammattihenkilöiksi ei Suomen Työterveyshoitajaliiton mielestä edistä

työterveyshuollon laadun ja sisällön kehittymistä vaikuttavampaan suuntaan. Lakimuutoksessa on niin suuria sisällöllisiä puutteita, ettei Suomen Työterveyshoitajaliitto voi puoltaa lain voimaantuloa. Esitys perustuu kuntoutukseen kohdistuneeseen selvitykseen, eikä se perustu työterveyshuollon toiminnan kokonaisvaikuttavuutta selvittäneeseen tutkimukseen ja arviointiin. Lakiesitys ei myöskään vastaa kysymykseen, millä esitetyllä tavalla lakimuutos edistää moniammatillista toimintaa, kun muutoksella edistetään työfysioterapeutin itsenäistä toimintaa. Lakiesitys ei myöskään määrittele, millainen on työfysioterapeutin rooli työterveyshuollossa; työpaikalle tehtävässä perusselvityksessä, toimintasuunnitelman laatimisessa sekä työterveyshuollon toimintaa arvioitaessa. Suomen Työterveyshoitajaliitto esittää, että työterveyshuollon vaikuttavuutta selvittäviä tutkimushankkeita tulisi käynnistää ensin ja niiden pohjalta arvioida lakimuutosta työterveyshuollon kokonaisuutta tarkastellen.

Suomen Työterveyshoitajaliiton mielestä ei niinkään ole olennaista mikä ammattiryhmä ja millä statuksella se työterveyshuollon palvelut yritykselle tuottaa, kunhan palvelut toteutuvat lain- ja tarpeenmukaisesti, kaikilla suomalaisilla työpaikoilla, kuten laki edellyttää. Perusteltuna huolenamme on, että ilman tarvearviota tehtävät työfysioterapeutin konsultaatiot eivät tue työterveyshuollon vaikuttavuuden ja laadun kehittymistä. Käytössämme on lisäksi tieto, että työterveyshuollon järjestämisen hinta työnantajalle on lähes kaksinkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Huolenamme on, että ilman tarvearviota tapahtuvat yksilökonsultaatiot kasvattavat entisestään työnantajien työterveyshuollon kustannuksia ja kapeuttavat työterveyshuollon käytössä olevia taloudellisia voimavaroja muuhun tarveperusteiseen yhteistyöhön. Lakimuutos esityksestä ei myöskään käy ilmi, että arvioiko ammattihenkilöksi muutettu työfysioterapeutti jatkossa asiantuntijoiden käytön työterveyshuollossa? Tämä tarkoittaisi käytännössä työfysioterapeuttien oikeutta tehdä myös erikoislääkäri- ja työpsykologien konsultaatiolähetteitä työterveyshuollossa. Suomen Työterveyshoitajaliitto pitää tätä vaikuttavuuden näkökulmasta toimimattomana käytäntönä.

Työterveyshuoltolain 5 §:ssä säädetään, että työnantajan tulee käyttää riittävästi työterveyshuollon ammattihenkilöitä. Sen sijaan työterveyshuollon asiantuntijoiden käyttö kytkeytyy siihen, että työterveyshuollon ammattihenkilöt arvioivat tarpeen asiantuntijan käytölle. Nykyään työterveyshuollon suunnittelussa ja esimerkiksi työpaikkaselvitysten tekemisessä valmistelun hoitavat käytännössä suurelta osin ammattihenkilöt. Fysioterapeutin rooli asiantuntijasta ammattihenkilöksi edellyttää lakimuutoksen lisäksi muuttuneen roolin ja vastuun tarkastelun. Työfysioterapeutit ovat työterveyshuollossa pääosin ammatinharjoittajia. Lakimuutoksella ei liiton mielestä voida edistää työterveyshuoltolain mukaista ”työterveyshuollon moniammatillista toimintaa, siten kuin työpaikan tarpeet ja laajuus edellyttävät”, vaan kuten komiteakin on sen ilmaissut: edistää fysioterapeutin itsenäistä toimintaa ammatinharjoittajina työterveyshuollossa.

Kannamme huolta myös siitä, että lakimuutos esityksessä ei ole määritelty työfysioterapeutin roolia työterveyshuollon ammattihenkilönä, eikä koulutus ole tähdännyt sellaisen osaamisen kasvattamiseen, jolla työfysioterapeutti voisi työterveyshuollon ammattihenkilönä ottaa kokonaisvastuuta työterveysyhteistyön ydinprosesseista. Työpaikkojen työterveyshuollon tarpeiden arvioiminen toteutuu tällä hetkellä työterveyshuollon ammattihenkilöiden toimesta. Ammattihenkilöillä on tähän terveyshuollon laaja koulutustausta ja osaaminen. Työterveyshuollon ammattihenkilöt asettavat työterveyshuollon tavoitteet yhteistyössä asiakasorganisaatioiden kanssa.

Tämän tarpeen tulisi liiton mielestä jatkossakin ohjata yhteistyötä ja asiantuntijoiden tarveperusteista käyttöä. Lakiesityksessä ammattihenkilöiden rooleja ja vastuualueita tulisi selkeyttää, jotta lakimuutoksella voidaan ohjata työterveyshuollon osaamista tarkoituksenmukaisella tavalla käytäntöä ohjaavasti.

Työterveyshuollossa on edelleen paljon tekemätöntä lakisääteistä toimintaa ja laatupuutteita, jotka käyvät ilmi työsuojeluvalvonnan tarkastus raporteista. Työnantajan vastuulle säädetty järjestämisvastuu työpaikan tarpeenmukaisessa laajuudessa, ei toteudu esityksen mukaisella lakimuutoksella. Tämä on Suomen Työterveyshoitajaliiton kanta asiassa. **Työterveyshuollon vaikuttavuuden selvittämistä koskevaa tutkimusta tulisi lisätä merkittävästi ennen lakimuutosesityksiä.** Työterveyshuollon fysioterapian suoravastaanotoistakaan ei ole vielä tehty riittävästi vaikuttavuustutkimusta.

Suomalaisten työkyvyttömyyden syinä psyykkisten ongelmien osuus kasvamassa, etenkin nuorten osalta. Tarvitaan koko sosiaali- ja terveydenhuollon sekä työterveyshuollon saumattomuutta sekä näiden toimien yhteisvaikuttavuutta, jotta työterveyden- ja toimintakyvyn ylläpitämisessä kansallisella tasolla onnistutaan. Tämä muutos on paljon suurempi, jota ei yksiomaan ammattihenkilölakimuutoksella mielestämme aikaansaada. Lakimuutos esitys voi parantaa niiden yritysten työntekijöiden fysioterapeutin palvelun saantia, joissa tämä on nykylainsäädännössä rajattu asiantuntijoiden käytön rajauksiin jo työterveyshuoltosopimusta tehtäessä. Suomalaiset työikäiset käyttävät fysioterapian palveluja hyvin. Puutteena on enemmänkin työpsykologien, lääkäreiden ja hoitajien saatavuuden ongelmat, etenkin oikea-aikaisesti. Ammattihenkilö versus asiantuntija vastakkainasettelussa ole liiton mielestä epäsuhtaa, silloin kun asiakas ohjataan työterveyshuollon palvelutarvearvion perusteella siihen palveluun, jota hän tarvitsee ja työntekijä saa palvelun helposti.

6. Yhteenveto

Suomen Työterveyshoitajaliitto on antanut asiassa lausunnon Sosiaali- ja terveysministeriölle 17.6.2020. Lausunnossaan liitto **ei** edellä mainittuihin perusteluihin vedoten **kannata lakimuutosesitystä** ja antoi kannanotossaan sosiaali- ja terveysministeriölle lukuisia aiheeseen liittyviä työterveyshuollon ja lainsäädännön kehittämisehdotuksia, joilla voitaisiin parantaa työterveyshuollon vaikuttavuutta ja laatua sekä asiakaslähtöistä toimintaa Suomessa.

Helsingissä 3.3.2021

Suomen Työterveyshoitajaliitto Puheenjohtaja Pilvi Österman